

TRAGOM RUKOPISA "STARO BAKARSKO PLEMSTVO" BAKRANINA MATIJE MAŽIĆA

MIROSLAV GRANIĆ
Filozofski fakultet u Zadru
Faculty of Philosophy in Zadar

UDK/UDC: 929.2(497.13) Bakar
Pregledni članak
Review

Primljeno : 1992-10-13
Received

U ovom radu autor koristeći se izvornom arhivskom gradom i podacima kritički odabrane literature pokušava rekonstruirati uništeni rukopis lokalnog bakarskog povjesnika Matije Mažića "Staro bakarsko plemstvo" (*Armalia et insignia antique nobilitatis Buccarensis*).

Prema prijepisu B. Zmajića pripoećen je integralan tekst Mažićeve rukopisa s biografskim podacima dvanaest bakarskih plemićkih obitelji, a grbovi su reproducirani dijelom iz već objavljenih grbovnika, arhivskih dokumenata, originalnih grbovnica i privatnih zbirki. Analiza heraldičkih likova provedena je prema svim načelima usvojenim u hrvatskoj heraldici.

U posebnoj poglavlju spomenute su u pregledu i one bakarske plemićke obitelji koje nisu bile zastupljene u spomenutom rukopisu, s historijsko-kronološkim podacima i kategorijama plemićkih naslova.

1.

Kada je Viktor Anton Duišin godine 1938. objavio prvi svezak *Zbornika plemstva*¹ u popisu vrela (heraldičko genealoških djela), donio je podatak o jednom zanimljivom rukopisu Bakranina Matije Mažića (1864-1943) koji se tada nalazio u arhivu bakarske općine pod naslovom "Staro bakarsko plemstvo" (*Armalia et insignia antique nobilitatis Buccarensis*) datiranom 1925. godinom.

Grbovi bakarskih plemićkih obitelji nisu do danas uopće obrađeni u posebnoj monografiji niti u širem članku, a svega pet obitelji našlo se u poznatom djelu Ivana Bojničića *Der Adel von Kroatien und Slavonien*.² Mažićeve rukopis je bio jedini i dosta pouzdan izvor za proučavanje bakarske heralrike, u prvom redu zbog činjenice da je njegovu sastavljaču bilo pristupačno mnogo više dokumenata iz javnih ali i privatnih arhiva bakarskih obitelji. Mažić je god. 1896. najavio

¹ Viktor Anton D u i š i n, *Zbornik plemstva u Hrvatskoj, Slavoniji, Dalmaciji, Bosni-Hercegovini, Dubrovniku, Kotoru i Vojvodini*, sv. I, tisk. Ivan Rast, Zagreb 1938, str. LXX.

² Ivan B o j n i č i ć, *Der Adel von Kroatien und Slavonien*, J. Siebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch, IV/13, Nürnberg 1899.

posebno djelo pod naslovom "Bakarske obitelji", za koje sam tvrdi da već više vremena sabire povijesni materijal.³ Ako je to djelo i bilo napisano, nije nikada objavljeno, i treba ga tražiti u razasutoj ostavštini autora nezaobilaznih *Priloga za poviest grada Bakra*, kojeg poznajemo kao nadasve vrijednog istraživača bakarskih starina.

Prema Duišinovim podacima rukopis "Armalia", koji se nalazio u bakarskom arhivu, bio je Mažićev autograf, original s dvanaest koloriranih grbova koji su bili popraćeni kraćim biografskim podacima za svaku navedenu obitelj.

Zanimajući se problemima vezanim za hrvatsku heraldiku uopće, unatrag više godina, tragali smo za spomenutim rukopisom, ali bez uspjeha sve dok u ljeto 1983, od sad već pok. gospodina Bartola Zmajića, nismo doznali za njegovu sudbinu. Za vrijeme talijanske okupacije godine 1942. bio je zapaljen čitav arhiv općine u Bakru pa je tim neuljudnim činom u požaru stradao i taj vrijedan spomenik bakarske prošlosti.

Međutim, kad je god. 1938. pok. gosp. Zmajić boravio u Sušaku, posjetio je i svoj rodni Bakar i prepisao u cijelosti "de verbo ad verbum" podatke za bakarske pleničke obitelji iz Mažićeva rukopisa i prečtao samo one grbove koje nije mogao pronaći u literaturi, heraldičkim zbiricama naših arhiva ili ih nije imao u svojoj bogatoj zbirki. Tako je zahvaljujući trudu jednog uglednog i zaslužnog Bakranina makar u prijepisu, kojem treba pokloniti punu vjeru, došao do nas tekst originalnog rukopisa Matije Mažića pod naslovom "Staro bakarsko plemstvo" iz 1925. godine.⁴ Taj tekst u prijepisu glasi:

Staro bakarsko plemstvo (Armalia et insignia antique Buccarensis nobilitatis)

Agnese

Kralj Karlo VI podijelio je plemstvo godine 1718. Dominiku Agnese porijeklom s istočne obale Italije, komorskom činovniku u Bakru, gde se oženio (1700) sa Jelenom Mažić. Porodica Agnese došla je bila u srodstvo s mnogim plemenitim obiteljima, a u crkvi Sv. Andrije utemeljila je (1719) oltar Sv. Antuna i obiteljsku grobnicu.

³ Matija Mažić, Prilozi za poviest grada Bakra, Sušak 1896, str. 74, bilj. 1.

⁴ Od pok. gosp. Zmajića dobio sam fotokopiju njegova ispisa Mažićeva rukopisa. Fotokopije danas u Historijskom arhivu u Zadru (HAZd), Miscellanea, svež. 191, Poz. 39, list. 1-2.

Carina

Kralj Leopold I poveljom od 20. travnja 1675. podijelio je plemstvo Aleksandru Carina, supruzi mu Petronili i braći njegovoj Bartolu, Pavlu, Franji i Jakovu. Aleksandar je bio rodom iz grada Bergama u sjevernoj Italiji. Ova porodica dala je gradu Bakru mnogo pomorskih kapetana. U crkvi Majke Božje imala je svoju grobnicu (pred chorom) i unešena bijaše u patricijat Bakarski.

Denaro

Kralj Leopold I podijelio je plemstvo god. 1695. carskom upravitelju komorskih dobara u Bakru Petru D(enaro). Ova stara bakarska porodica bijaše porijeklom iz Messine na talijanskom otoku Siciliji te je u Bakru ostavila mnogu povijesnu uspomenu, a od nje proizašlo je više odličnih ljudi. Bijaše također unešena u patricijal Bakarski.

Grgotić

Carica Marija Terezija podijelila je plemstvo za državne zasluge Andriji G(rgotiću), cesarskom carinskom upravitelju, koji sa svojom suprugom Marijom Akačić imao je više djece. Njegov sin Antun bijaše carski kontrolor vinodolske gospoštije, Petar kanonik bakarski, Vjekoslav kontrolor solarskog ravnateljstva, Pavao kapetan ratne mornarice. Porodica G(rgotić) bijaše uvrštena u patricijat Bakarski, a izumrla je u Bakru god. 1917.

Marochini

Kralj Karlo VI svojom poveljom od 25. svibnja 1712. podijelio je plemstvo bakarskom pomorskom kapetanu Ivanu M(arochini) porijeklom iz zapadne Italije, oženjenim za Mateju Paravić. U crkvi Sv. Andrije podigao je (1716) obiteljsku grobnicu, a imadaše tri sina Franju, Jurja i Ivana, te je praotac bakarskim porodicama Marochini i Marochino, koje bijahu unešene u patricijat grada Bakra. Obe porodice broje mnogo pomorskih kapetana.

Marochino

Kralj Karlo VI svojom poveljom od 11. listopada 1738. podijeli plemstvo Franji pl. Marochini sinu Ivanovom sa predikatom "de Marochino". Ovaj Franjo bio je oženjen sa Margaretom de Raffaelis (1737) kćerju Antuna Marije i Katarine Mažičeve. Potomci Franjini pišu se "De

Marochino", a potomci njegove ostale braće pišu se "De Marochini".

Mažić

Kralj Leopold I podijelio je plemstvo Matiji Mažiću, koji nakon smrti svoje supruge pređe u svećenstvo i postao je kanonikom arhidjonom i generalnim vikarom. Od njegove se djece spominju: Katarina supruga (1696) Antona Marije de Raffaelisa carskog viceadministratora u Bakru i Jelene supruga (1700) Dominika de Agnese. Ploča njegove grobnice uzidana je u crkvu S. Andrije. Od porodice M(ažić) bilo je više bakarskih kanonika, a sinovi kan(onika) M(aije) M(ažića) Ivan i Franjo bili su pomorski kapetani.

Orebić

Car Josip I g. 1707. podijelio je plemstvo pomorskom kapetanu Floriju O(rebiću) porijeklom iz Dubrovnika u Dalmaciji, koji je sa suprugom Katarinom imao više djece. U crkvi Majke Božje imala je ova porodica svoju obiteljsku grobnicu (1690), a gradu Bakru mnogo pomorskih kapetana i više municipalnih činovnika i kanonika je dala, i bijaše unešena u patricijat bakarski.

Paravić

Kralj Karlo VI poveljom izdanom u Požunu dne 25. svibnja 1712. povisio je u plemenski stališ Mihajla Paravića, sina Matijina i nećaka mu Vinka, pređi kojih zvahu se nekada Paravia. Potomak ove bakarske porodice Josip pl. Paravić donacijom kralja Franje II od 14. rujna 1798. primio je nekoć Frankopansko selo Čabar, koji posjeduju njegovi nasljednici po ženskoj lozi (Ghyczy).

Raffaelis

Kralj Leopold I podijelio je god. 1680. plemstvo Antoniju Mariji de Raffaelis porijeklom iz sjeverne Italije. On je bio u vrijeme Gradačke komore cesarski podadministrator grada Bakra, a oženjen bijaše za Bakarku Katarinu Mažić. Ova obitelj imala je u crkvi Majke Božje svoju grobnicu, iz obitelji poteklo je mnogo odličnih ljudi.

Thianić

Kralj Leopold I svojom poveljom izdanom u Beču 17. prosinca 1672.

podielio je plemstvo Matiji Thianiću i braći njegovoj Grguru, Bartolu i Antunu. Porodica ova imala je obiteljsku grobnicu u crkvi Majke Božje kako se i sada može vidjeti. Thianići bijahu unešeni u patricijat grada Bakra te mnogi od njih bijahu odlični municipalni upravnici i suci.

Vernić

Ova stara turopoljska porodica doselila se u Bakar u drugoj polovici XVIII stoljeća. Kasnije se Vernići dadoše na more te su postali odlični pomorski kapetani i brodovlasnici. Uvijek su se ponosili svojim starim plemstvom koga je kralj Ferdinand II poveljom od 22. svibnja 1630. podielio njihovim predima. Porodica Vernić bila je unešena u patricijat bakarski.

2.

Tekst Mažićeva rukopisa poznat nam je sada *in extenso* i možemo postaviti još neka pitanja u svezi s bakarskim plemstvom. Prvo, koje su kategorije plemstva zastupljene, drugo, kako su izgledali grbovi tih obitelji i, naposljetku, da li je pored spomenutih bilo i drugih bakarskih obitelji koje su imale plemićki naslov. Kada i od koga su naslove dobili?

Glede plemićkih naslova možemo kazati da su gotovo sve bakarske plemićke obitelji zabilježene u Mažićevu rukopisu dobile plemstvo od Habsburških vladara tijekom XVII. i XVIII. stoljeća. To je plemstvo stečeno plemićkim listom ili grbovnicom, iako se u plemićki stalež moglo ući kraljevom darovnicom plemićkog posjeda, a obdarenik je *ipso facto* postajao plemićem "Sacre coronae". U smislu *Tripartita*⁵ plemstvo je moralo biti nagrada vrlina (*laurea virtutis*), no pojedini vladari kuće Habsburg, posebice car i kralj Leopold I (1657-1705), prodavali su plemićke listove za novac, te je plemstvo umnogome izgubilo na značenju i ugledu.⁶

Kao suvereni više državnih entiteta Habsburgovci su u skladu s tim podjeljivali nekoliko kategorija svih plemićkih naslova. U hrvatskim su zemljama

⁵ Od XVI. st. dalje hrvatsko-ugarsko pravo, popisano i sabrano u *Tripartitu*, vrijedilo je ne samo u Slavoniji već i u Hrvatskoj od Gvozda do mora. O *Tripartitu* v. Marko Kostrenčić, *Hrvatska pravna povijest*, Zagreb 1925, str. 97-98; I s t i, "Pravna historija, Hrvati", u S. Stanojević, *Narodna enciklopedija srpsko-hrvatsko-slovenačka*, III. knjiga, Zagreb 1928, str. 643-646; I s t i, *Nacrt historije hrvatske države i hrvatskog prava*, Zagreb 1956, str. 43-52; Antun Dabinić, *Hrvatska država i pravna povijest*, Zagreb 1990^a, str. 316 i d.

⁶ Ivan Bojnić, *Popis plemića proglašanih na Saboru kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, G. 1557-1848*, Zagreb 1896, str. IV.

poznate podjele i potvrde hrvatskog plemstva⁷ (*regni Croatiae*), zatim plemstva kraljevine Ugarske i njoj pridruženih zemalja, odnosno ugarsko-hrvatskog plemstva. Od vladara podijeljena takva plemstva proglašavalo se na Hrvatskom odnosno Ugarskom saboru ili pak na lokalnim županijskim skupštinama, čime su na području Hrvatskog ili Ugarskog kraljevstva dobivali pravnu snagu.⁸

Austrijski vladari, kao carevi Svetog Rimskog Carstva njemačke narodnosti, podjeljivali su i plemstvo "Sacri Romani Imperii" - fantom države - često spojeno s plemstvom Austrijskih nasljednih zemalja, a poznate su podjele i ovog posljednjeg austrijskog plemstva (*Erbländischer-österreichischer Adel*).⁹

Bakarske plemićke obitelji poznate su s kategorijama raznih plemićkih naslova, koje navodimo redom.

Obitelj A g n e s e uživala je plemstvo Svetog Rimskog Carstva. To je pod grbom dao u natpisu istaći Dominik de Agnese nad portalom svoje kuće, gdje čitamo: *Dominicus de Agnese / 1718 / Nobilis Sacri / Romani Imperii (!) /*. Svoj plemićki naslov Dominik daje uklesati na oltaru Sv. Antuna Padovanskog kojeg je god. 1719. dao podići u bakarskoj kolegijati Sv. Andrije. Pred tim svojim oltarom bio je i pokopan god. 1736. a epitalf s groba zabilježio je kanonik Barčić u svojoj kronici.¹⁰ I na tom natpisu daje postaviti svoj plemićki naslov "Nobilis S(acri) R(omani) I(mperii)".

Iz jednog drugog protokola senjskih plemića doznajemo da je stara senjska i bakarska obitelj C a r i n a (K a r i n a) pripadala plemstvu Bergama.¹¹ U našim su krajevima Carine stekli ugarsko-hrvatsko plemstvo. U izvornoj povelji, priopćenoj od M. Magdića, bilježimo da je car i kralj Leopold I god. 1675. članove obitelji Carina uzvisio u stalež plemića "regni nostri Hungariae patriumque eidem annexarum".¹²

Za obitelj D e D e n a r o podatke prvi donosi, vjerojatno točne, austrijski

⁷ Ivan B o j n i č i ć, "Prilog povjesti hrvatskog plemstva", *Viestnik Kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog arhiva*, 1/1899, sv. 1, Zagreb 1899, str. 27-30.

⁸ I s t i, *Popis plemića*, str. VI.

⁹ Bartol Z m a j i ć, "Razvitak heraldike u Hrvatskoj", *Viestnik Hrvatskog državnog arhiva*, 12, Zagreb 1945, str. 44.

¹⁰ Bartolomej Vicko B a r č i ć, *Historia d' alcune antiche memorie di Buccari*, (Kronika bakarska). Rkp. u Arhivu HAZU (JAZU) u Zagrebu, sign. VIII-242, str. 350, 351.

¹¹ Mile M a g d i ć, "Prilozi za poviest starih plemićkih obitelji senjskih", *Starine JAZU*, 12, Zagreb 1880, str. 224.

¹² "Prilozi za poviest starih plemićkih porodica senjskih". Priobčio prof. Mile M a g d i ć, *Starine JAZU*, 15, Zagreb 1883, str.161.

heraldičar Heyer von Rosenfeld,¹³ koji navodi da je Petru Denaru bilo 14. I. 1695. podijeljeno "Rittermässigen Reichsadelstand, nebst den Rathstittel", dakle carsko viteško nasljedno plemstvo uz naslov dvorskog savjetnika.¹⁴ Ivan Kobler tvrdi da je tom Petru bilo podijeljeno plemstvo Austrijskih nasljednih zemalja, a njegovu sinu Petru Feliksu, bakarskom podkapetanu, podijeljeno je 1735. plemstvo Sv. Rimskog Carstva.¹⁵

G r g o t i ć i su stekli plemstvo poveljom carice Marije Terezije (1740-1780). Mažić uopće ne donosi nadnevak povelje o plemstvu, a nije poznato koje plemstvo je tom prilikom podijeljeno. U nama dostupnoj austrijskoj i mađarskoj heraldičkoj literaturi nema nigdje spomena plemstva bakarskih Grgotića, a nobilitacija nije registrirana ni u "Kraljevskim knjigama" u Budimu, a nemaju je ni registri objavljeni od Megerlea. Ima indicija da je toj bakarskoj obitelji bilo podijeljeno ugarsko-hrvatsko plemstvo.¹⁶

Obitelji M a r o c h i n i (M a r o k i n), odnosno kapetanu Ivanu i njegovim potomcima, podijeljeno je bilo hrvatsko-ugarsko plemstvo.¹⁷ Na grobnici koju je Ivan Marochini god. 1716. podigao u bakarskoj kolegijati dao je uz grb uklesati i plemićki naslov: *Nobilis Hungariae Croatiae et Sclavoniae*. Na Hrvatskom saboru od 5. VI. 1740. proglašeno je plemstvo ove obitelji na temelju plemićkog lista "primi acquirentis".¹⁸ U mađarske "Kraljevske knjige" upisani su i kao ugarski plemići na temelju povelje od 25. V. 1712. god. Ivan Marochini (Marokin), njegova žena Jelena Paravijić, inače Paravić, i djeca Franjo i Juraj.¹⁹

Ivanovu sinu Franji Marochiniu podijeljeno je plemićkim listom od 11. X.

¹³ *Österreichische biographische Lexikon (1815-1950)*, Bd. 2, Graz-Köln 1959, str. 310.

¹⁴ Friedrich Heyer von Rosenfeld, *Wappenbuch des Königreichs Dalmatien (Der Adel von Dalmatien)*, J. Siebmachers grosses und allgemeines Wappenbuch, IV/3, Nürnberg (1871) 1873, str. 38.

¹⁵ Giovanni Kobler, *Memorie per la storia della liburnica città di Fiume*, vol. 3, Ed. Lint, Trieste 1978², str. 156-157.

¹⁶ Arhiv Hrvatske u Zagrebu (AHZ), Mape hrvatskog plemstva, 8 "G", Gergotich.

¹⁷ B o j n i ć i ć, *Der Adel von Kroatien und Slavonien*, str. 113.

¹⁸ *Zaključci Hrvatskog sabora*, sv. IV, (1735-1743), Zagreb 1964, str. 229; I. B o j n i ć i ć, *Popis plemića*, str. 22.

¹⁹ János Illéssy - Béla Pettkó, *A Királyi könyvek. Jegyzéke a bennük foglalt nemesseg czim, czimer, előnév és honosság udományozásoknak 1527-1867*, Budapest 1895, str. 136; Iván Nagy, *Magyarország családai czimerekkel és nemzekeréndi tablakkal*, Pest 1857, VI-VIII, str. 335.

1738. plemstvo Sv. Rimskog Carstva²⁰ s posebnim grbom i pridjevkom *de Marochino* koji postaje novo prezime. Prema Bojničiću izvornik te isprave nalazio se god. 1896. u posjedu Gustava Marochina u Vukovaru.

Na Hrvatskom saboru od 17. I. 1678. proglašeno je plemstvo obitelji *Mažić*.²¹ Car i kralj Leopold podijelio je plemstvo Bakraninu Matiji Mažiću. Nije poznat nadnevak plemićke povelje, no plemićki naslov Mažića možemo vezati uz Ugarsko-Hrvatsko Kraljevstvo.

U izvornoj povelji plemstva obitelji *Orebić* možemo pročitati da je car i kralj Josip I u Beču 3. XII. 1707. podijelio plemstvo "Sacri Romani Imperij, Regnorumque et Dominiorum Nostrorum haereditariorum" braći Stjepanu i kapetanu Floriju (Cvitu) Orebiću, sinovima Vicka i njihovu nećaku Markantunu, sinu Luke Orebića.²² Obitelj nije iz Dubrovnika, kako bi htio Mažić, već iz mjesta Orebići na Pelješcu. Bakarsku je granu osnovao kapetan Florio (Cvito) Orebić i naselio se nešto prije 1690. godine u Bakru. Bakarska grana je u muškom koljenu izumrla, a ona u Orebićima na Pelješcu još ima potomaka.

U stališ ugarsko-hrvatskih plemića uzvišena je obitelj *Paravić* ili *Paravijić*, koja se ranije zvala *Sekulić*.²³ Plemićki list izdan je 25. V. 1712. godine, a na Hrvatskom saboru 4. IV. 1713. godine proglašeno je plemstvo na temelju izvorne grbovnice za Mihovila, Matiju i Vicencija Paravičića ili Paravić.²⁴ Isti su bili upisani u ugarski "Liber Regius" u Budimu.²⁵ Na Hrvatskom saboru 5. VI. 1740. još jednom je iskazano i potvrđeno plemstvo bakarske obitelji Paravić.²⁶

Godine 1680. dobio je plemstvo Sv. Rimskog Carstva Antonije Marija *Raffaellis*, rodom iz Pesara u Italiji. Taj je naslov dao uklesati na grobnicu koju je podigao god. 1741. u Crkvi Majke Božje u Bakru.²⁷ Nije nam poznat

²⁰ Johann Georg Megelevon Mühlfeld, *Österreichisches Adels-Lexikon (1701-1822)*, Ergänzungsband, Wien 1824, str. 372.

²¹ *Zaključci Hrvatskog sabora*, I, (1631-1693), Zagreb 1958, str. 381

²² Povelja u vlasništvu gosp. Olegu Orebića u Orebićima. Inače plemićka je povelja Orebića registrirana u cijelosti u aktima Dubrovačke kancelarije: Historijski arhiv Dubrovnik (HAD), *Diversa de foris*, sv. 148, f. 1-7. Prijepis od 18. XII. 1725. Zahvaljujem kolegi dr. Nenadu Vekariću na ovim podacima iz Dubrovačkog arhiva.

²³ AHZ, Spisi Severinske županije, fasc. 83, br. 38; Emilij Lasowski, *Gorski kotar i Vinodol. Dio državine knezova Frankopana i Zrinskih. Mjestopisne i povjesne crte*, Matica Hrvatska, Zagreb 1923, str. 56.

²⁴ *Zaključci Hrvatskog sabora*, II, (1693-1713), Zagreb 1958, str. 520; Bojničić i Ć, *Popis plemića*, str. 28.

²⁵ Illéssy-Pettkó, *A Királyi könyvek*, str. 162-163.

²⁶ *Zaključci Hrvatskog sabora*, IV, (1735-1743), Zagreb 1964, str. 227.

²⁷ Mažić, *Prilozi*, str. 54.

izvorni plemićki list, te stoga ne možemo utvrditi točan datum podjele plemstva, a godinu bilježimo po Mažičevu zapisu.

Stara bakarska obitelj T i j a n i ć (T h i a n i c h) pisana i T i j a n (T h i a n) postigla je plemićki naslov (ugarsko-hrvatski) plemićkim listom od 17. XII. 1672. proglašenim na Hrvatskom saboru 10. IV. 1680. godine.²⁸ Josipu Tijaniću ponovno je potvrđeno plemstvo na Hrvatskom saboru 5. VI. 1740. godine.²⁹

Na nadgrobnoj ploči Matije Tijana (Matio Tian) iz 1687. godine stoji uz njegovo ime barunski naslov: *Libe(!) Baro*.³⁰ Podjela barunstva obitelji Tijan nije poznata. Da li je to samo nehotačna greška klesara, možda i naručitelja, ili nešto drugo - ostaje za nagađanje!

U Bakru se obitelj V e r n i ć spominje od 1742. godine. Starinom su iz Turopolja.³¹ Ugarsko-hrvatsko plemstvo podijelio je car i kralj Ferdinand II grbovnicom izdanom 22. V. 1630. Jurju Verniću, bilježniku ugarske komore, njegovoj polubraći po majci, Sebastijanu i Ivanu Stabe, zatim Martinu, Sigismundu, Ivanu i Elizabeti Vernić.³² Bojničić tvrdi da je ova obitelj nosila pridjevak "Turanski".³³

3.

Nakon što smo uglavnom utvrdili kategorije plemićkih naslova bakarskih plemićkih obitelji, potrebno je osvrnuti se i na njihove grbove - ta znamenja roda, imena i ugleda, provesti heraldičku analizu likova, utvrditi međusobne sveze i značenje oznaka i simbola u grbovima.

Grb obitelji A g n e s e nije uopće bio poznat u heraldičkoj literaturi.³⁴ Štit grba (poluokrugli) vodoravno je razdijeljen u tri polja. U prvom, crvenom polju,

²⁸ *Zaključci Hrvatskog sabora*, I, str. 389.

²⁹ *Zaključci Hrvatskog sabora*, IV, str. 227; B o j n i ć i ć, *Popis plemića*, str. 38.

³⁰ M a ž i ć, *Prilozi*, str. 54.

³¹ E. L a s z o w s k i, *Povijesni spomenici plemenite općine Turopolja nekoć "Zagrebačko polje" zvane*, T. IV, Zagreb 1908, str. 327.

³² Arhiv HAZU (JAZU) u Zagrebu, *Armales*, A. 54-62, (1623.1635), IV, CXC, 9,56.

³³ B o j n i ć i ć, *Der Adel von Kroatien und Slavonien*, str. 199.

³⁴ Priopćujemo ga prema crtežu B. Zmajića. U Arhivu Hrvatske u Zagrebu čuvaju se spisi porodice Agnesi, odnosno Agnese. U *Vodiču kroz arhivsku gradu* (Vodič XLII, str. 9) za tu porodicu piše da je talijanskog podrijetla, doseljena u Bakar u 17. st., u vrijeme Komorske uprave Primorskih imanja, u službu koje su stupili mnogi članovi te obitelji. Dok je bakarska grana te obitelji izumrla početkom 19. st., ona u Gorskom kotaru održala se do danas.

prikazana su tri dvostruka stilizirana bijela (srebrna) ljiljana. U drugom, modrom polju, tri su osmerokrake zvijezde, dok u trećem, zlatnom polju, nalazi se janje prikazano kao tzv. uskršno janje koje nosi zastavu, drži je prednjom desnom šapom, naslanja je na leđa i s njom lagano korača. Iznad štita je heraldička kaciga, okrenuta *en face*, s viziorom na rešetku i krunom na kojoj stoji crni jednoglavni orao, okrenut udesno, s prstenom u kljunu. Grbovni plašt: desno srebrno-crven, a lijevo modro-zlatan. Prema liku janjeta u grbu (Agnus - Agnese) ova arma spada u skupinu "govorećih grbova" - *armes parlantes* (T. II, sl. 1; T. VII, sl. 1).

Iz opisa u izvorniku (plemički list) saznajemo kako je izgledala arma obitelji C a r i n a. U poluokruglom štitu na zelenom podnožju (trobrijegu) dva zlatna lava okrenuta jedan drugom, prednjim šapama podržavaju zlatnu krunu iz koje rastu tri ražena klasa naravne boje. Iznad štita je kaciga sa zlatnom krunom u nakitu iz koje rastu tri ražena klasa preuzeta iz štita ovog grba (T. I, sl. 1).

Grb obitelji D e D e n a r o, koja se nastavila jedino u svom zadarskom ogranku, dok su loze u Bakru i Rijeci već odavno izumrle, poznat je iz literature. Po Heyerovu *Dalmatinskom grbovniku* grb obitelji "Ritter de Denaro"³⁵ izgleda ovako: u modrom polju poluokruglog štita na zelenom podnožju iz crvenog plamena izdiže se bijeli feniks okrenut prema zlatnom suncu u gornjem lijevom uglu štita. Nad štitom je kaciga s krunom iz koje raste zlatni okrunjeni lav okrenut udesno. Plašt je crveno srebren.

Drugi grb Denara objavio je Riccardo Gigante u svome radu *Blasonario Fiumano*.³⁶ Taj je grb varijanta opisanoga grba. Štit u ovom drugom grbu ima i unutrašnji rub. Ostali heraldički elementi i boje identične su s grbom koji je reproducirao Heyer von Rosenfeld (T. I, sl. 2).

Grb obitelji G r g o t i ć (G e r g o t i ć) reproduciramo po crtežu B. Zmajića. Poluokrugli štit je kvadriran; prvo i četvrto polje štita su modri, a drugo i treće crveni. U desnom gornjem i lijevom donjem (modrom) polju oklopljena ruka u šaci drži šestoper, a u lijevom gornjem i desnom donjem (crvenom) polju prikazan je srebrni lav (*lion rampant*). Nad štitom je heraldička kaciga s viziorom na rešetku. Nad zlatnom krunom u nakitu ponovljen je motiv iz grba: oklopljena ruka drži šestoper. Plašt je desno crvenozlatan, lijevo modro-srebren (T. II, sl. 2).

U grbu obitelji M a r o c h i n i (M a r o k i n), u modrom poluokruglom štitu, na zelenom podnožju dva lava, zlatne boje, okrenuti jedan prema drugom, prednjim šapama podržavaju ljiljan sa zelenom stabljikom, listovima i karakterističnim bijelim cvijetom. Iznad štita je kaciga sa zlatnom krunom, na kojoj dva zlatna lava drže koplje s crveno bijelom zastavom. Grbovni plašt je

³⁵ H e y e r, *Wappenbuch*, Taf. 27.

³⁶ Objavljeno u poznatom riječkom časopisu *Fiume*, XIII-XIV, 1935-1936, Rijeka 1938, str. 121.

desno modro-zlatan, a lijevo crveno-srebren (T. I, sl. 3; T. VII, sl. 2).³⁷

Grb obitelji De Marochino (Marokino) je heraldička varijacija na grb Marochinijevih. Poluokrugli štit je kvadriran; u desnom gornjem i lijevom donjem polju (zlatno) iz rascijepa koji dijeli štit izlazi crni orao. U gornjem lijevom i donjem desnom polju (crveno) zlatni lav prednjim šapama nosi ljiljan s peteljkom i bijelim cvijetom, preuzet iz grba Marochini. U nakitu je iznad štita kaciga sa zlatnom krunom, a iz nje raste zlatni lav držeći u šapama ljiljanov cvijet, kao u grbu (T. I, sl. 4).³⁸

Grb Matije Mažića reproduciramo po crtežu B. Zmajića. Na portretu kanonika Mažića, koji se god. 1896. nalazio kod gosp. Marije Medanić, također se poviše natpisa nalazio naslikan grb obitelji Mažić.³⁹ Desno od ulaza na pročelju bakarske kolegijate uzidana je i nadgrobna ploča kanonika Mažića s grbom (T. VIII, sl. 1).

U poluokruglom štitu, na modrom polju i zelenom podnožju propinju se dva lava (zlatna) i prednjim šapama drže koplje naravne boje. Nakit grba sastoji se od kacige s krunom iz koje raste zlatni lav držeći jednom šapom tri strijele, a drugom luk (T. III, sl. 1). U grbu na nadgrobnoj ploči lav u nakitu umjesto luka drži vagu s tanjurima - po svoj prilici aluzija na jedno od zanimanja Matije Mažića prije nego je obukao svećnički habit - trgovac!

U grbu obitelji Orebić, koji poznajemo iz originalne diplome, diobom štita nastao je šiljak. U desnom, srebrnom polju, ispred šiljaka, jednoglavi orao okrenut je udesno; u modrom šiljku na hridinastom brijegu naravne boje stoji jareb ili oreb nadvišen s tri zlatne šesterokrake zvijezde, dok je u lijevom polju, na zlatnom, sidro naravne boje prikazano s motkom okrenutom prema vrhu štita. Nakit grba se sastoji od heraldičke kacige s krunom iz koje rastu dva krila; desno modro zlatno, a lijevo srebrno crno. Između krila stoji zlatna šesterokraka zvijezda. S ptićom (jareb - oreb) u grbu istaknuta je aluzija na prezime (T. VI; T. IX, sl. 1).

Bakarska grana plemenite obitelji Paravić kao znamenja svoga roda ističe u modrom poluokruglom štitu grba dva zlatna lava na zelenom trobrijegu, okrenuta jedan nasuprot drugome, koji prednjim šapama drže tzv. zidnu krunu koja nad obručem ima tri kule. Štit je ukrašen ukrštenim palmetama. Zlatna "lisnata kruna" nalazi se nad štitom i na njoj su dva zlatna lava koji drže koplje sa zastavom koja se izdiže iz jedne kule (T. V; T. VIII, sl. 2).⁴⁰

Grb Paravića reproducira i Bojničić s istim heraldičkim likovima. Štit grba

³⁷ Bojničić, *Der Adel von Kroatien und Slavonien*, Taf. 80.

³⁸ R. Gigante, *Blasonario Fiumano*, str. 139.

³⁹ Mažić, *Prilozi*, str. 65 i bilj. 9.

⁴⁰ AHZ, *Heraldica Croatico-Slavonica*, 36-D-3, Lit. P-Z, Paravić de Čubar.

ovijen je lovorovim vijencem. Zastava u nakitu je bijelo-crvena (T. I, sl. 5).⁴¹

Mađarski heraldičar Géza v. Csergheö donosi u svom opsežnom djelu o ugarskom plemstvu grb Paravić. Grb se nešto razlikuje od onog kod Bojničića. Lavovi u grbu drže heraldičku zlatnu krunu. Nakit je identičan, ali na ovom grbu nalazimo plašt, koji ne donosi Bojničić. Desno je modro zlatan, lijevo crveno srebren.⁴²

Heraldički je zanimljiv grb obitelji R a f f a e l i s. Štit (poluokrugli) je kvadriran. U desnom gornjem i lijevom donjem crvenom polju prikazan je anđeo s krilima, u haljini, desnom rukom podiže zlatnu zastavicu, a lijevom se oslanja o bok. U gornjem lijevom i donjem desnom srebrnom polju nalazi se crni orao poluspuštenih krila, okrenut prema rascjepu štita. U nakitu grba diže se kaciga sa zlatnom krunom, a između crnih krila, koja rastu iz krune, stoji koplje sa zlatnom zastavom.⁴³ Lik anđela u grbu (arkandjel Rafael) aluzija je na prezime Raffaelis (T. III, sl. 2).

U grbu obitelji T i j a n i ć (T i j a n) poluokrugli štit modre boje horizontalno je razdijeljen srebrnom valovitom gredom; u gornjem polju zlatan polumjesec prikazan kao zadnja četvrt, nalik na slovo C, prate dvije šesterokrake zlatne zvijezde. U donjem dijelu, na zelenom brijegu (podnožju) jelen je prikazan u punom trku, obojen zlatno. Nad kacigom, naravne boje, iz zlatne krune, između crnih raširenih krila raste obučen ratnik, husar odjeven u crvenu surku s krznenom kapom, u desnici drži krivošiju, a lijevicu je oslonio o bok. Heraldčki je plašt desno modro zlatan, lijevo crvenosrebren (T. IV, sl. 1, sl. 2; T. IX, sl. 2).⁴⁴

Grb V e r n i ć poznat je po sačuvanoj izvornoj plemićkoj povelji.⁴⁵ Štit poluokrugli, vodoravno je razdijeljen. U gornjem polju, na modrom, nalazi se srebreni polumjesec praćen zlatnom šesterokrakom zvijezdom. U donjem, crvenom polju, na zelenom podnožju prikazana je naravna uzvisina, a na njoj stoji crni jednoglavi orao raširenih krila okrenut udesno. U nakitu nad kacigom sa zlatnom trolisnom heraldičkom krunom stoji zlatan lav (*lion rampant*) i u desnoj šapi drži

⁴¹ B o j n i ć i ć, *Der Adel von Kroatien und Slavonien*, Taf. 101.

⁴² Géza C s e r g h e ö de N. - T a c s k á n d, *Wappenbuch des Adels von Ungarn sammt den Nebenländern der St. Stephans-Krone*, Nürnberg 1889-1890, III, Taf. 353.

⁴³ Priopćen prema crtežu B. Zmajića. Kameni grb Raffaelisa prigodom "uređivanja" crkve god. 1930. tadašnji župnik u Bakru Matija Polić, bez ikakva smisla za starinu i bez pijeteta, dao je ispiliti iz grobne ploče i s dva željezna vijka pričvrstio ga na drvenu propovjedaonicu, gdje se i danas nalazi. Usp. Ivo M a r o - c h i n o, *Grad Bakar kroz vjekove*, Muzej grada Bakra, Bakar 1982, str. 159-160.

⁴⁴ AHZ, Zbirka otisaka pečata, N. 317/3, Thianich.

⁴⁵ V. bilj. 32. Grb je publicirao B o j n i ć i ć (*Der Adler von Kroatien und Slavonien*, Taf. 144).

lovorov vijenac sa zlatnom šesterokrakom zvijezdom, a u lijevoj granu jabuke, naravno prikazanu, sa zelenim listovima i upadljivo crvenim plodovima. Heraldčki plašt je desno modro zlatan, lijevo crveno-srebrn (T. I, sl. 6).

Nakon ovog kratkog opisa grbova bakarskih obitelji koje su bile zastupljene u Mažićevu rukopisu potrebno je provesti i njihovu heraldičku analizu.⁴⁶

U bakarskoj heraldici niti jedan od grbova isključivo geometrijskom diobom ne čini heraldički potpun grb, što je inače karakteristično za najranije grbove u heraldici uopće, već su pojedini štitovi različito geometrijski podijeljeni, i u tim se dijelovima nalaze prikazi naravnih likova.

A. *Vodoravna dioba* štita izvršena je u nekoliko grbova. Dioba je izvršena tako da je štit vodoravno (horizontalno) podijeljen na dva ili više polja i to na način:

a) vodoravna podjela (razdioba) isključivo na dva polja jedino u grbu obitelji Vernić

b) dvostruka vodoravna dioba tzv. valovitom gredom ili valovitim rezom u grbu Tijanić

c) višestruka vodoravna dioba - grb Agnese

d) vodoravna dioba pri dnu štita čime se dobiva tzv. podnožje u grbu Matije Mažića.

B. *Kvadrirani štit* nastaje kombinacijom okomite i vodoravne diobe. Takvom diobom štit je podijeljen na četiri polja. Kvadrirane štitove nalazimo u grbovima obitelji Grgotić (Gergotić), Marochino i de Raffaelis.

C. *Šiljak* nastaje u štitu običnom diobom u obliku roga. Tipičan primjer takve diobe je grb obitelji Orebić.

Kao glavni heraldički elementi bakarskih grbova su n a r a v n i l i k o v i, koji se dijele u više grupa.

A. *Živi likovi*, koji prikazuju živa bića ili dijelove njihova tijela.

a) Ljudski lik pojavljuje se samo u nakitu grba Tijanić - husar u uniformi. U grbu Grgotić (Gergotić) prikazana je oklopljena ruka sa šestoperom.

b) Četveronožne životinje. Lik lava pojavljuje se kao heraldički element u grbu, ali u nakitu. U obrađenim grbovima prikazan je kao "lion rampant", uvijek zlatne boje. Kao lik u grbu zastupljen je u insignijama obitelji: Carina (dva lava), Grgotić (Gergotić), Marochini (Marokini), Marochino (Marokino), Mažić i Paravić. Kod pojedinih se javlja istovremeno i u nakitu: Marochini (Marokini),

⁴⁶ Obradeni su grbovi u skladu s načelima i nazivljem koje je usvojeno u našoj heraldici po knjizi Bartola Z m a j i ć a *Heraldika, sfragistika, genealogija*, Šk. knjiga, Zagreb 1971. Inače lijepu zbirku bakarskih grbova iz ostavštine Matije Mažića čuva Pomorski i povijesni muzej u Rijeci. Ti su grbovi pripremljeni za tisak i stručno su već obradeni pa stoga nisu uopće korišteni u ovom radu.

Marochino (Marokino), Mažić i Paravić. Samo u nakitu grba lav je zastupljen u grbu obitelji De Denaro - rastući lav - i grbu Vernić.

Janje u grbu Agnese prikazano je kao tzv. uskršno janje.

Jelen u punom trku jedino u grbu Tijanić (Tijan).

c) Ptice. Orao je svakako najvažnija heraldička životinja iz roda ptica. U opisanim grbovima jednoglavi orao, crne boje, javlja se u grbovima Orebić, Raffaellis i Vernić. U grbu Marochino (Marokino) prikazan je kao "izlazeći orao" iz razdiobe štita. U nakitu, nad krunom, u grbu Agnese.

Orlovska krila u nakitu naslikana su u grbovima obitelji Orebić, Raffaellis i Tijanić (Tijan).

Oreb (jareb) jedino dolazi u grbu Orebić.

d) Biljke. Iako je biljni svijet bogato zastupan u našim grbovima, u bakarskoj heraldici izbor je relativno skroman.

Ljiljan je prikazan u naravnom obliku, obojen srebrno sa zelenom peteljkom i stiliziranim listovima, i to u grbu Marochini (Marokini) kao heraldički lik u samom štitu i u nakitu. Isto i u grbu Marochino (Marokino) takav je ljiljan (naravni) u grbu i u nakitu.

Najtipičniji je stilizirani ljiljan. Takva tri dvostruko stilizirana ljiljana prikazana su u grbu Agnese i obojeni su srebrno (bijelo).

Jabuka s listovima i velikim crvenim plodovima poznata je tek kao nakit na grbu Vernić.

Raž s klasom i plodovima, prikazana uspravno u tri klasja, heraldički je lik u grbu obitelji Carina, gdje se ponavlja u nakitu.

Lovorov vijenac je vrlo čest heraldički lik. Okružuje štit obitelji Paravić. Druga varijanta istog grba ima štit obavijen dvjema ukrštenim palminim grančicama.

B. *Elementi i nebeske pojave* u grbovima su česti, pa su zastupljeni i u opisanim grbovima bakarskih plemićkih obitelji.

Sunce, prikazano poput okrugle ploče iz koje izbijaju zrake, obojeno zlatno, prikazano je u grbu De Denaro.

Zvijezda je čest heraldički motiv. Javlja se kao šesterokraka i osmerokraka. Najčešće je obojena zlatno ili srebrno. Tri osmerokrake zvijezde u grbu su De Agnese. U grbu Orebića, u štitu su tri šesterokrake zvijezde, što se ponavlja i na nakitu. Dvije šesterokrake zvijezde su i u grbu Tijanića (Tijana), a jedna šesterokraka u vijencu na nakitu grba Vernić.

Polumjesec je najčešće prikazan kao zadnja četvrt, obojen zlatno ili srebrno, nalik na slovo C. Jedan takav srebrni polumjesec zastupljen je u grbu Vernić, a zlatan je onaj u grbu Tijanić (Tijan).

Plamen koji suklja iz podnožja prikazan je u grbu De Denaro. Obojen je

crveno.

Trobrijeg, prikazan u obliku brežuljka, od kojih je srednji najviši, obojen zeleno, javlja se u grbovima Carina i Paravić.

Brijeg, prikazan kao podnožje, u grbovima je De Denaro, Marochini (Marokini), Tijanić (Tijan).

Hridinast brijeg, prikazan u grbu kao skup hridina srebrne ili naravne boje, u grbovima je Orebić i Vernić.

C. *Mitološka bića* pojavljuju se u likovima božanstava ili mitoloških životinja.

Anđeo je prikazan u grbu Raffaelisa. Odjeven je u dugačku haljinu, a prepoznatljiv je po krilima.

Od mitoloških životinja zastupljen je jedino feniks ili bajoslovna ptica, mješavina orla i pauna. Uvijek izlazi iz plamena. Obojen je srebrno i nalazimo ga u grbu obitelji De Denaro.

D. *Umjetni likovi* zastupljeni su tek s nekoliko predmeta, koji pripadaju raznim skupinama.

a) Kućni predmeti, od kojih se jedino vaga nalazi na nakitu kamenog grba Matije Mažića.

b) Odjevni predmeti, od kojih se jedino mogu navesti kapa i haljetak kao odjeća husara u nakitu grba Tijanić (Tijan). U dugačku haljinu odjeven je i anđeo u grbu Raffaelis. Prsten dolazi na nakitu u grbu Agnese: nosi ga orao u kljunu.

c) Oružje je bogato zastupano u grbovima zemalja u kojima se afirmirala heraldika. U našim krajevima često je u grbovima onih plemića koji su plemićko odličje stekli za ratne zasluge. U bakarskim grbovima bilježimo:

- u grbu Grgotića (Gergotića) šestoper, u grbu i nakitu, kao i dio oklopa (oklopljena ruka);

- koplje u grbu Matije Mažića, u nakitu istog grba tri strijele i luk drži lav u šapama;

- sablju u desnici podiže husar na nakitu grba Tijanić (Tijan);

- zastava u grbu i na nakitu pojavljuju se kod obitelji Raffaelis, zatim u grbu De Agnese, a samo u nakitu zastavu imaju grbovi Marochini (Marokini) i Paravić.

d) Simboli svjetovne vlasti: kruna kao heraldički lik pojavljuje se u grbu obitelji Carina i u jednom od grbova obitelji Paravić (po Csergheđu). Prema grbu Paravića, objavljenom od Bojničića, lavovi nose tzv. zidnu krunu (*corona muralis*), koja je simbol gradske općine.

e) Građevina u grbovima nema, tek se na nakitu grba Paravić javlja kula s kruništem.

f) Brodovi i brodska oprema. Premda je Bakar poznat kao pomorsko središte

i gotovo sve plemićke obitelji tradicionalno su se bavile pomorskom djelatnošću, tek u grbu Orebića nalazimo prikazano sidro kao simbol zvanja i zasluga koje su Orebići stekli na moru prevozeći u ratu za španjolsku baštinu trupe i opremu za Habsburški dvor.

4.

Sve do sada napisano imalo je za cilj pokušaj rekonstrukcije uništenog rukopisa "Staro bakarsko plemstvo" Matije Mažića, ali i povijesnu interpretaciju samog plemstva onih obitelji koje su tamo bile navedene. Prvi put smo dali i heraldičku analizu bakarskog armoriala, premda put sabiranja grbova nije bio lak ni jednostavan.

Da li je Mažić o bakarskom plemstvu doista sve kazao? Nije li možda previdio neke od bakarskih obitelji koje su također imale i uživale plemićki status. Traganjem po arhivskim vrelima i literaturi zabilježili smo i ove obitelji, koje donosimo abecednim redom s nekoliko biografskih podataka.

B i z z a r o. Selo Stankovići na Pelješcu jezgra je roda Bizar (Bizzaro). Obitelj je po svoj prilici došla na Pelješac iz Ankone, a pripadala je plemstvu Pise.⁴⁷ I oni poput Orebića trguju u lukama Hrvatskog primorja, naročito u Bakru. Braća Mato i Ivan Bizzaro u ratu za španjolsku baštinu stupili su u službu Habsburgovaca prevozeći svojim brodovima vojsku, namirnice, opremu i sol između jadranskih luka i sve do Sicilije.⁴⁸ Car Karlo VI podijelio je 8. IV. 1739. plemstvo Sv. Rimskog Carstva spomenutoj braći Ivanu i Mati za državne zasluge.⁴⁹

Jedan ogranak Bizzara trajno se naseljuje u Bakru.⁵⁰ Iz tog je ogranka poteklo više istaknutih kapetana, a Jakov Stjepan de Bizzaro bio je od god. 1752. do 1771. bakarski kanonik. God. 1809. komunitativni sudac bio je Pavao Antun Bizzaro. Pripadali su Bizzari i patricijatu grada Bakra.⁵¹

⁴⁷ Nenad V e k a r i ć, "Genealoški prikaz roda Bizar", *Pelješki zbornik*, 3, Zagreb 1984, str. 157-174.

⁴⁸ Cvito F i s k o v i ć, "Putovanje pelješkog jedrenjaka", *Pomorski zbornik*, II, Zagreb 1962, str. 1751 bilj. 14, str. 1755.

⁴⁹ HAZd, Heraldčki spisi Vlade, VIII/7 (1817), ad. N. 20638/8808; Isto, (1819), N. 4422, Allegato "B" (genalogija).

⁵⁰ AHZ, Acta Buccarana (Uprava primorskih dobara), Protokol br. 3 (1737-1770), fol. 18,36 - HAD, Fedi ed Attestati,86/3, (1730-1761), fol. 44v-45, die 9. III. 1739. u Dubrovniku kapetan Ivan Vicko Bizzar iz Bakra dovozi sa svoja dva broda Sv. Ana i Sv. Josip, drvo, željezo i bakar. - Stjepan V e k a r i ć - Nenad V e k a r i ć, "Tri stoljeća pelješkog brodarstva (1600-1900)", *Pelješki zbornik*, 4, Zagreb 1987, str. 91-92.

⁵¹ M a ž i ć, *Prilozi*, str. 102.

B r o z i n o v i ć. Kada je 25. V. 1712. podijeljeno plemstvo (ug.-hrv.) kapetanu Ivanu Marochiniju (Marokini) istom je poveljom, s posve identičnim grbom, podijeljeno plemstvo i Bakraninu Matiji Brozinoviću, njegovoj ženi Jeleni Kovačić i njihovoj djeci Mihovilu, Josipu, Antunu i Jurju.⁵² Ta je podjela plemstva za Brozinoviće registrirana u Budimu u "Kraljevskim knjigama".⁵³ Na Hrvatskom saboru od 5. VI. 1740. proglašeno je plemstvo Antuna Brozinovića na temelju spomenute grbovnice iz 1712. godine.⁵⁴

B u j a n o v i ć. Obitelj je podrijetlom iz sela Praputnjaka, gdje se prezivala Bujan. Zanimljiv je bio uspon ove obitelji, od siromašnih seljaka do ugarskih plemića.⁵⁵ Car Josip II podijelio je ugarsko-hrvatsko plemstvo s pridjevkom "de Agg-Telek" poveljom izdanom 3. I. 1783. Ivanu Bujanoviću i njegovim sinovima Jakovu, Vinku, Karlu, Luki i Ivanu.⁵⁶ U jednoj ispravi bakarskog magistrata od 17. V. 1799. potvrđuje se praputnjačko podrijetlo Bujanovića.⁵⁷ U Bakar se pojedini članovi obitelji Bujanović doseljuju krajem XVIII. stoljeća. Više Bujanovića je bilo primljeno u patricijat grada Bakra.⁵⁸

G e r e c h t s h a m m e r. Početkom XIX. st. doselio se u Bakar Josip pl. Gerechtshammer, porijeklom iz Egera (Mađarska). Potekao je iz stare plemićke porodice koja posjeduje dokumente o svom plemstvu. U Bakru je poteklo iz te obitelji više pomorskih kapetana, a među njima je i poznati Nikola G., popularni "barba Niko", kapetan školskog broda "Vila Velebita".⁵⁹

H o d t k o v i ć (Hotković). U Crkvi Majke Božje u Bakru zabilježio je Mažić grob s grbom plemenitog Jurja Hodkovića.⁶⁰ U jednoj bakarskoj ispravi iz god. 1445. spominju se potknežin Valentin Hodković i potknežin Jurko

⁵² B o j n i ć i ć, *Der Adel von Kroatien und Slavonien*, str. 22, Taf. 17.

⁵³ I l l é s y - P e t t k ó, *A Királyi könyvek*, str. 39, 136.

⁵⁴ *Zaključci Hrvatskog sabora*, IV, str. 229. B o j n i ć i ć (*Popis plemića*, str. 3) pogrešno donosi prezime ove porodice: Brazinović (!).

⁵⁵ Stjepan F r a n ě i š k o v i ć, "Karlo Bujanović i njegov sin Kornelije. Prilog historiji ugarsko-hrvatske jakobinske zavjere", *Jadranski zbornik*. Prilozi za povijest Istre, Rijeke i Hrvatskog primorja, III, Rijeka-Pula 1958, str. 353-358. Iz jednog spisa u Arhivu Hrvatske u Zagrebu (Spisi Severinske županije, fasc. 83, N. 19) proistječe da su Bujanovići navodno podrijetlom iz Bosne.

⁵⁶ AHZ, *Armales*, Bujanović, Beč d.d. 3. I. 1783. inv. br. 21.

⁵⁷ S. F r a n ě i š k o v i ć, nav. dj., str. 266-267.

⁵⁸ M a ž i ć, *Prilozi*, str. 100, 102.

⁵⁹ D u i š i n, nav. dj., I, str. 266-267.

⁶⁰ M a ž i ć, *Prilozi*, str. 58.

“Hotković”.⁶¹ Mažić navodi da se među modruškim plemićima spominje Juraj Hodković.⁶²

J a k e t i ć. U Bakru se obitelj tog prezimena spominje 1701. godine. Godine 1713, po smrti hreljinskog kaštelana Jakova Carine, na njegovo je mjesto postavljen Ivan Matija Jaketić. God. 1715. taj je Jaketić u Bakru i “officiale de legnami”.⁶³ Plemstvo Sv. Rimskog Carstva podijeljeno je god. 1730. kaštelanu Ivanu Matiji Jaketiću.⁶⁴ Njegovi su potomci god. 1778. primljeni među prve patricije grada Bakra.⁶⁵

J u l i a n i. U Bakru su od god. 1775, kada ih bilježi Mažić. Pripadali su Kranjskom plemstvu, koje su dobili 1560. godine.⁶⁶ Bakarska loza Julijana je izumrla.

K o p a j t i ć. U Bakru su poznati od 1692. godine. U patricijatu grada Bakra god. 1827. nalaze se upisani Kopajtić Matija, Oktavijan, municipalni blagajnik u Bakru, i Kopajtić Stjepan.⁶⁷

Sigismundu (Žigi) Kopajtiću iz Bakra, ravnatelju ugarsko-hrvatskog parobrodarskog društva podijeljeno je 19. V. 1910. ugarsko plemstvo s pridjevkom “Bakarski”.⁶⁸

K r t i c a. U potvrdama Dubrovačkog senata od 31. XII. 1766. i 8. I. 1787. navodi se da je obitelj Krtica stara pelješka obitelj, identična obitelji K r s t e l j, i da su pojedini članovi obitelji Krtica nastanjeni u Rijeci i Bakru.⁶⁹ Prezime Krstelj je iz Vignja, malog pomorskog naselja na Pelješcu. Plemstvo (ugarsko-hrvatsko) podijelio je car i kralj Leopold I poveljom od 7. IX. 1674. Ivanu K r s t e l j u i

⁶¹ Đuro Š u r m i n, *Hrvatski spomenici*. Sveska I. (od godine 1100 - 1499.), Monumenta historico-juridica, VI, Zagreb 1898, str. 159.

⁶² M a ž i ć, *Prilozi*, str. 58.

⁶³ AHZ, Acta Buccarana, Protokol br. 1, (1713-1719), fol. 1v, 22v.

⁶⁴ M e g e r l e v o n M ü h l f e l d, *Ad.. Lex.* (Ergbd), str. 328.

⁶⁵ M a ž i ć, *Prilozi*, str. 75, 99.

⁶⁶ Johann Weikhard V a l v a s o r, u djelu *Die Ehre des Herzogthums Krain*, donosi grb obitelji Juliani.

⁶⁷ M a ž i ć, *Prilozi*, str. 75, 99.

⁶⁸ “Plemićke porodice pod slovom “K” koje dolaze u ‘Zbornik plemstva’”, *Glasnik heraldike*, II, 1938, 5-8, str. 4. - *Jugoslavenski pomorac*. br. 9, 1925. objavljuje nekrolog Žige Kopajtića - Bakarskog.

⁶⁹ HAD, Fedi ed Attestati, 86/5, (1785-1787), fol. 75-77, doslovce za porodicu Krstelj odnosno Krtica piše: “sia stata anticamente una modesima famiglia... e che di detta famiglia altri siano stabiliti in Fiume, ed in Buccari Littorale austriaco”.

njegovim sinovima Marku, Petru i Stjepanu.⁷⁰ Inače Krtice na svom škveru u Gružu ističu grb koji je identičan grbu obitelji Krstelj po grbovnici iz 1674. godine.⁷¹

Matiji Franji Krtici, đakovačko-srijemskom biskupu, podijeljeno je ponovno plemstvo (ugarsko) kao potvrda 13. II. 1794. godine s istim grbom rođa Krstelj.⁷² U popisu bakarskog stanovništva iz 1775. registrirano je u Bakru nekoliko obitelji s prezimenom Krtica.⁷³

M e d a n i ć. Prezime bilježimo 1678. godine. Godine 1790. spominje se kao bakarski patricij Bartol Medanić, vicekonzul papinske države u Bakru.⁷⁴ Njemu je, kao "plemiću modruške dijeceze", papa Pio VII breveom od 18. VII. 1800. podijelio naslov lateranskog grofa.⁷⁵ Više Medanića tijekom prve polovice XIX. st. upisano je u bakarski patricijat.

R o z m a n i ć. Prezime se javlja u bakarskim dokumentima 1611. godine. Car i kralj Ferdinand II podijelio je god 1628. plemstvo bakarskim Rozmanićima.⁷⁶ U patricijat je 1778. bio primljen Petar Rozmanić.⁷⁷

Š e p i ć. Godine 1679. spominje se bakarski pristav Juraj Šepić. U lokalnom gradskom plemstvu (patricijatu) ubilježeni su god. 1827. Andrija i Vinko Šepić.⁷⁸ Bakraninu Anselmu Šepiću, pristavu banskog stola u Zagrebu

⁷⁰ Ovjerovljeni prijepis diplome u vlasništvu akademika Cvite Fiskovića. Bilježeći podatke iz nje zapazio sam da je, prema kancelarijskoj bilješci, povelja službeno bila zavedena među spise Dubrovačke kancelarije (Ex Libro Diversorum, 1675, f. 14. 7. junij 1675).

⁷¹ Cvito F i s k o v i ć, "Pravilnik bratovštine, dokumenti o gradnji i ostaci brodogradilišta u Gružu", *Beritićev zbornik*, Dubrovnik 1960, str. 117, 123 i bilj. 7, str. 124, str. 136 slika grba Krstelj-Krtica.

⁷² AHZ, Arhiv Županije srijemske, Nobilitaria, Litt. C-L, armales Kertiza, d.d. Beč 13. II. 1794; G. Č s e r g h e o, nav. dj., II, Nürnberg 1887-1888, str. 304; B o j n i ć i ć, *Der Adel von Kroatien und Slavonien*, str. 226, Taf. 165.

⁷³ AHZ, Acta Buccarana, Ser. B,4,S/15. Buccari - General Conseritione 1775, N. 198, 222, 244.

⁷⁴ M a ž i ć, *Prilozi*, str. 98.

⁷⁵ Tiskom objavljen papinski breve kao i izvornik čuva se kod potomaka B. Zmajića u Zagrebu.

⁷⁶ Podaci o plemstvu obitelji Rozmanić naznačeni su uz grb u zbirci B. Zmajića u Zagrebu.

⁷⁷ M a ž i ć, *Prilozi*, str. 98.

⁷⁸ M a ž i ć, *Prilozi*, str. 18, 100.

podijeljeno je 5. II. 1878. ugarsko plemstvo.⁷⁹

Z m a j i ć. U Bakar su došli nakon 1797. godine s Korčule. Vinko Zmajčić oženio se 18. V. 1809. Bakarkom Antonijom Medanić, kćeri Bartola Medanića, papinskog vicekonzula.⁸⁰ Bartol, sin Vinka i Antonije Medanić, primljen je u bakarski patricijat 1843. godine.⁸¹ On je od 1850. do 1860. inspektor pomorske oblasti u Rijeci, i njemu je 6. XII. 1856. podijeljeno austrijsko nasljedno viteštvo.⁸² Veliki župan riječke županije je od 1861. do 1867. godine, a zatim od 1871. do 1881. i od 1884. do 1888, kada je umro, zastupnik grada Bakra na Hrvatskom saboru.⁸³ Austrijsko barunstvo s pridjevkom "von Svet Ivan" podijeljeno mu je 25. IV. 1876. godine.⁸⁴

Kako se može zaključiti iz priopćenoga, prema raspoloživim podacima, sa sigurnošću smo utvrdili plemstvo trinaest bakarskih obitelji koje nisu bile zastupljene u rukopisu Matije Mažića. Taj broj nije konačan. Možda će se nakon pomnog istraživanja naših i stranih arhiva (Beč, Budimpešta) bakarskom plemstvu moći pribrojiti još neke obitelji. Međutim, bez čvrstih dokaza ne bi bilo na ovom mjestu korektno postavljati konstatacije o njihovoj pripadnosti plemićkom staležu. Ostavljamo kao mogućnost da se pribroje plemstvu ove obitelji: Bakarčić, Barčić, Martinović, Stipanović, Suvić i Tadejević.

Da sažmemo. U ovom smo napisu pokušali rekonstruirati uništeni rukopis bakarskog historioografa Matije Mažića "Armalia et insignia antiquae nobilitatis Buccarenensis" iz 1925. godine. U tom je rukopisu, prema našim saznanjima, autor obradio svega dvanaest bakarskih plemićkih porodica, priopćio njihove grbove i biografske podatke.

Premda su Mažiću bili poznati i dostupni grbovnici Ivana Bojničića i Fr. Heyera izgleda da mu nisu poslužili za uzor, jer Mažićev rukopis je ispod razine svog vremena. Možda je autor ipak pokušao imitirati stare gradske grbovnike, jer je rukopis i bio namijenjen za potrebe bakarskog municipija.

⁷⁹ Béla Kempele, *Magyar Nemessy Almanach. Az 1867-1909 - Ben Magyar Nemességre, Bárói, Grófi és Hercegei Méltóságára emelt családok*, Budapest 1910, str. 122; Béla Iványi, *A Királyi könyvek. Az. I. Ferenc József és IV. Károly király által 1867-1918 adományozott nemességek, főnemességek, előnevek és címerek jegyzéke*. Szerk. és kiadta dr. Gerő József., Budapest 1940, str. 190.

⁸⁰ Povijest obitelji Zmajčić-Svetoivanski (rkp. kod potomaka pok. gosp. Bartola Zmajića).

⁸¹ Mažić, *Prilozi*, str. 106.

⁸² Karl Friedrich von Frank zu Döfering, *Alt-Österreichisches Adels-Lexikon*, I. Band (1823-1918), Wien 1928, str. 292.

⁸³ Mažić, *Prilozi*, str. 106, bilj. 22.

⁸⁴ Frank zu Döfering, nav. dj., str. 359; Bojničić, *Der Adel von Kroatien und Slavonien*, str. 237.

Bakarske nobilitacije s kategorijama “ugarsko-hrvatskog” plemstva ili plemstva “Svetog Rimskog Carstva” uglavnom se datiraju nakon nestanka vlasti lokalnih feudalnih gospodara knezova Zrinskih. Sasma nove okolnosti djelovale su na stvaranje nove klase: bakarski plemićki sloj.

Novi bakarski odličnici regrutiraju se iz redova državnih činovnika, trgovaca i ponajviše pomoraca, pa nas ta činjenica još više uvjerava u ispravnost zaključka da vlast feudalnih gospodara nije pružala niti dopuštala uzdizanje lokalnog stanovništva ili pojedinaca iz njegovih redova. Naime, slobodan čovjek u punom pravnom smislu riječi jedino je plemić (nobilis), jer je on “membrum Sacrae Coronae”!

Grbovi bakarskog plemstva odišu jednostavnošću kompozicije i odabirom heraldičkih likova. Detaljnijom analizom mogu se utvrditi i uzajamne rodbinske veze bakarskog plemstva. Taj je društveni sloj imao važnu ulogu u formiranju bakarskog društva XVII. i XVIII. stoljeća, posebice nakon uspostave terezijanskog municipija u Bakru i obrazovanja patricijata u kojeg ulaze i svi članovi starih bakarskih plemićkih porodica.

Miroslav Granić : TRACKING THE MANUSCRIPT "OLD BAKAR NOBILITY" OF
MATIJA MAŽIĆ OF BAKAR

S u m m a r y

From original archive sources and data from critically selected literature, the author attempts to reconstruct the destroyed manuscript on "Old Bakar nobility" (*Armalia et insignia antique nobilitatis Buccarensis*) by the local Bakar historian Matija Mažić.

The integral text of Mažić's manuscript is supplied from the copy by B. Zmajić, containing biographical data of twelve noble families of Bakar. The coats of arms are reproduced partly from published heraldries, from archive documents, original heraldries and private collections. The analysis of heraldic figures was performed according to the principles accepted in Croatian heraldics.

A separate chapter outlines the noble families of Bakar that were not represented in the manuscript, with historical and chronological data and the categories of nobility titles.

1

2

3

4

5

6

T. I.

1. Grb obitelji Carina (Karina); 2. Grb obitelji De Denaro; 3. Grb obitelji Marochini (Marokini); 4. Grb obitelji Marochino (Marokino); 5. Grb obitelji Paravić; 6. Grb obitelji Vernić.

Pl. I.

1. Coat-of-arms of the family Carina (Karina); 2. Coat-of-arms of the family De Denaro; 3. Coat-of-arms of the family Marochini (Marokini); 4. Coat-of-arms of the family Marochino (Marokino); 5. Coat-of-arms of the family Paravić; 6. Coat-of-arms of the family Vernić.

T. II./Pl. I.

Sl. 1. Grb obitelji Agnese.
Fig. 1. Coat-of-arms of the family
Agnese.

Sl. 2. Grb obitelji Grgotić (Gergotić).
Fig 2. Coat-of-arms of the family
Grgotić (Gergotić).

T. III./Pl. III.

Sl. 1. Grb obitelji Mažić.
*Fig. 1. Coat-of-arms of the family
Mažić.*

Sl. 2. Grb obitelji Raffaelis.
*Fig. 2. Coat-of-arms of the family
Raffaelis.*

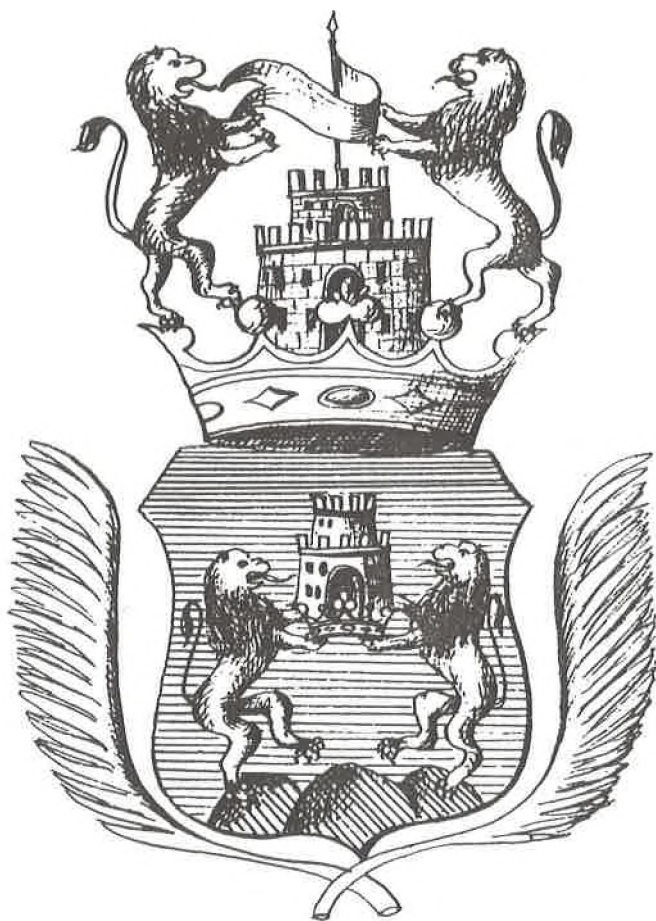

T. IV./Pl.IV.

Sl. 1. Grb obitelji Tijanić.
*Fig. 1. Coat-of-arms of the family
Tijanić.*

Sl. 2. Pečat s grbom obitelji Tijanić.
*Fig. 2. Seal with the coat-of-arms of
the family Tijanić.*

Paravić de Čubar.

T. V. Grb obitelji Paravić-Čabarski.
Pl. V. Coat-of-arms of the family Paravić-Čabarski.

T. VI. Grb obitelji Orebić (s originalne povelje).
Pl. VI. Coat-of-arms of the family Orebić (from the original chart).

T. VII./Pl. VII.

Sl. 1. Snimak kamenog grba obitelji Agnese.

Fig. 1. The photo of the stone coat-of-arms of the family Agnese.

Sl. 2. Snimak kamenog grba obitelji Marochini (Marokini).

Fig. 2. The photo of the stone coat-of-arms of the family Marochini (Marokini).

T. VIII./Pl. VIII.

Sl. 1. Snimak kamenog grba
obitelji Mažić.
*Fig. 1. The photo of the stone
coat-of-arms of the
family Mažić.*

Sl. 2. Snimak kamenog grba
obitelji Paravić.
*Fig. 2. The photo of the stone
coat-of-arms of the
family Paravić.*

T. IX./Pl. IX.

Sl. 1. Snimak kamenog grba
obitelji Orebić.
*Fig. 1. The photo of the stone
coat-of-arms of the
family Orebić.*

Sl. 2. Snimak kamenog grba
obitelji Tijanić.
*Fig. 2. The photo of the stone
coat-of-arms of the
family Tijanić.*